ELEMENTE DE DATARE A HANURILOR PATRIA ȘI NECULESCULUI*

Ana Maria Hariton**

Keywords: Urban architecture, rural character, commercial inn, traditional typologies.

Abstract: Paradoxically, when speaking about the urban architecture of Wallachia, we refer to buildings that transpose into the urban space the characteristics of vernacular architecture. However, the modelling influences of this type of formal expression are multiple and owe much to the transit of Bulgarian and Macedonian master masons through the Ottoman Empire. Representing the typical built stock of Bucharest up to the first half of the nineteenth century, this architecture is going to be almost totally replaced by neoclassical, neo-Gothic and eclectic buildings.

The late recognition of the value of town architecture is mostly due to causes linked to "the image" of Bucharest. At the turn of the nineteenth century, the city wanted to erase its rural aspect and emphasize the importance of its recently built representative great eclectic palaces. Nevertheless a parallel reality constituted by its rural character impregnates the city up to the present day. *"Europe did never have, since the end of World War II, a capital more submissive to the rural than Bucharest."* Until the 70's urban architecture was still perceived as minor and somewhat insignificant.

Then a major change in trend appeared, while Romania underwent a period dominated by *protocronism* - a theory aiming at emphasising Romanian priorities in the most diverse domains. This period overlaps the restoration campaign in the Historic Centre of Bucharest, conducted by architect *Constantin Joja*. Its goal was to convey the "true image" of the town, by eliminating some of the eclectic façades and reconstituting building fronts in the style called urban architecture. This controversial restoration approach resulted in very successful examples (as in the case of *Manuc Inn,* based on consistent iconographic data) but also in the creation of a series of new façades designed by the architects.

Under these circumstances the conservation of the few examples of authentic urban architecture becomes even more significant. Two of the buildings erected in the style, belong to a program that was still representative for Bucharest in the first decades of the 19th century: the commercial inn – a late and small scale version of the Great Inns described by *Frederic Damé* as characteristic buildings of the 18th century Bucharest. Both are to be found in *Calea Moșilor* (*Podul Târgului de Afară),* in different stages of use and conservation.

Because it belongs to traditional typologies, dating urban architecture is particularly difficult. Based mainly on the characteristics of the buildings, with little or irrelevant documentary support, the supposed construction dates of the two inns are in fact, significantly prior to the real date of their completion. Establishing the exact building date does not diminish their value, demonstrating the late persistence of local models.

Patria Inn – mentioned by *Ulysse de Marsillac* in 1877 as Patria Hotel, with 53 rooms, coffee shop and billiard – is located in Patria street, in the district of *Sfântul Ion cel Nou.* Being known almost since its completion as a hotel, it does not figure in *George Potra*`s exhaustive *History of Bucharest`s Inns*. According to Ionnescu Gion, at the end of the 18th century, the princely jail was situated on the site occupied later by Patria street – the former Rahtivan alley. Obviously, this information leads to the conclusion that the building dates back only to the 19th century. However Constantin Joja identifies it as *"The Old Barracks"* represented in a watercolour from 1855, and asserts that it is one of the most beautiful and representative buildings of the 18th century. The watercolour certainly represents the courtyard of the inn, but probably both the name of the place and date are mistaken. The most recent dating of the inn belongs to architect *Dan Ionescu*. According to him the building was erected between 1835-1840 and completed around 1870.

The most relevant documents, concerning Bucharest at the middle of 19th century are the *Borroczyn plans*. The characteristic shape of the building does not appear in the 1846, nor in the 1852 plan. The 1846 and 1847-1852 Borroczyn plans, confirm *Ionnescu Gion*`s information about *Rahtivan* alley (*Ulița Rahtivanului*). On the site presently occupied by the inn, one can see several buildings on a piece of land marked with the name of the owner, with slight differences in spelling: *Ractivanu* (1846) / *Rahtivan* (1847-1852). It is therefore certain that the inn was built after 1852.

Documentary evidence found in the Archives of Bucharest Municipality confirms this dating. On 28 August 1867, the owner requests a building permit, for the completion of the roof of his inn situated in Patria Street. In the *Pappasoglu Plan* (1875) the inn is represented as a U shaped building, leading to the conclusion that part of the southern wing and the eastern wing were added after that date.

The outer façades of the inn have an elaborate design, marking the corner, the central axis of the building and the entrance by wide openings with semicircular arches supported by pilasters and balconies with delicate ironwork. The interior courtyard presents the characteristic elements of *urban architecture*: open galleries at ground floor enclosed by glass panes with dense window framing at first level, the entrance corner adorned by the apparent staircase. The late completion date does not diminish the value of the building, representative for Romanian urban architecture.

* Comunicare susținută în cadrul simpozionului *Arhitectură. Restaurare. Arheologie* în anul 2009 (ARA/10).

** Ana Maria Hariton: Universitatea *Spiru Haret*, Facultatea de Arhitectură.

Caiete ARA, 1, 2010, p. 179-188, București.

Excerpt from ARA Reports 1, 2010.

Situated in *Calea Moşilor*, opposite *Răzvan* church, ***Niculescu Inn*** is known as one of the best documented buildings in Bucharest. Documentary evidence - consisting of a series of judicial acts, describing acquisition and sale of land and buildings - covers a period of 200 years (1650-1860), from the first owner – *Şerban* the psalm reader – to the last one – *Panait Nicolau,* who bought the inn in 1946.

The documentary evidence is, in this case, misleading. The building perfectly matches the description in the sales documents, it also appears in identical shape in the *Borroczyn plans* (1846; 1852). Corroborated with the elements of architectural style this might lead to an 18th century dating. However we must take into account that in 1847 *The Great Fire* destroyed 12 churches and 12 central districts of Bucharest. The destruction of the old building is therefore highly probable.

This hypothesis is confirmed by the sketch drawn on the building permit concerning the houses situated on the southern limit of the plot. The note accompanying the permit specifies: *the alignment on this side is established by the great buildings erected after The Fire.* The inn was subsequently built after 1847, probably on the vaulted basement of the old building, the lateral wing being probably added before 1895(when it appears on the *Army`s Geographic Institute Map*).

The main façade, in a very poor physical condition, has a beautiful neoclassical decoration but the courtyard front has been totally modified by repeated alterations.

Both inns illustrate the main characteristics of 17th and 19th century urban architecture, as described by *Grigore Ionescu*: *a typically local architecture, with a less distant character even when imposing: building materials are less luxurious, the building technique is less learned, its characteristic style more realistic, more impregnated by popular tradition, more picturesque.*

Cuvinte cheie: Tipologii tradiționale, arhitectură orășenească, caracter rural, han.

Rezumat: Articolul oferă elemente cheie pentru stabilirea datei construirii hanurilor Patria și Neculescului, rezultate din studiul documentelor din Arhiva Primăriei Municipiului București. Construite în stilul arhitecturii orăşeneşti de sfârşit de secol XVIII – început de secol XIX, ambele hanuri au fost fie ignorate, fie antedatate din considerente de „imagine". Datarea exactă nu le știrbește cu nimic valoarea, dovedind persistența târzie a unor tipologii tradiționale.

În mod paradoxal, atunci când vorbim, folosind un termen consacrat, despre arhitectura orăşenească a Munteniei, ne referim la o arhitectură ce transpune în spațiul urban elementele caracteristice ale arhitecturii populare. Influențele modelatoare ale acestui tip de exprimare formală, reprezentată în mare parte prin locuințe şi clădirile din zona comercială a oraşelor, sunt însă multiple şi se datorează în aceeaşi măsură circulației meşterilor macedoneni şi bulgari în Imperiul Otoman.

Caracteristice pentru Bucureşti, până în prima jumătate a secolului XIX, aceste clădiri vor fi înlocuite aproape în totalitate de cele realizate în noile stiluri occidentale – în succesiunea stilistică neoclasic, neogotic, eclectic.

Recunoaşterea valorii arhitecturii orăşeneşti este relativ târzie, fenomenul având multiple cauze, multe dintre ele legate de „imaginea" Bucureştiului. Descrierile călătorilor străini, până la sfârşitul secolului al XIX-lea, ne oferă o imagine a unui Bucureşti înverzit, cu curți şi grădini, cu case boiereşti retrase în umbra vegetației dense. De la jumătatea secolului al XIX-lea, modernizarea rapidă a întregii societăți româneşti implică şi promovarea modelelor stilistice ale arhitecturii occidentale. Totul se supune paradigmei dominante a epocii: europenizarea. Începută cu stângăcii inerente, promovarea noilor stiluri se va realiza întâi prin clădiri de dimensiuni relativ modeste construite după proiectele arhitecților străini, culminând la sfârşit de secol XIX şi început de secol XX, cu marile monumente ale eclectismului: Palatul de Justiție, Palatul Poştei Centrale, Palatul Casei de Depuneri şi Consemnațiuni, Clădirea Băncii Naționale, Atheneul Român. Aceasta este imaginea pe care Bucureştiul de început de secol XX doreşte să o ofere.

O realitate paralelă subzistă însă cu încăpățânare. Caracterul rural al Bucureştiului transpare în silueta oraşului (Fig.1), în lumea pestriță ce umple piețele alimentare, în arhitectura hanurilor de margine de oraş şi a bazarelor. Această realitate se regăseşte şi mult mai târziu. Cei ce îşi mai amintesc Piața Unirii, dinaintea trasării axei „Victoria Socialismului" (azi Bulevardul Unirii) nu pot să nu păstreze în minte imaginile unei zone urbane dominate de prezența țăranilor. Chiar şi azi străinii remarcă acest caracter rural al oraşului. Claude Karnooh îl atribuie deplasărilor de populație culminând în epoca Ceauşescu: *„Abia venite din satele lor, aceste mulțimi dezrădăcinate nu aveau încă sufletul destul de pătruns de urbanitate ca să reziste, interior, răsturnării sociale aduse de regimul comunist. Sub mantia lui de beton, oraşul contemporan ascunde ceva rural, greu de definit, care aminteşte de târguşorul prea repede dezvoltat, jenat şi oarecum încurcat într-o haină care nu i se potriveşte..... Niciodată, în Europa, de la sfârşitul celui de-al doilea război mondial încoace, nu a existat*

Excerpt from ARA Reports 1, 2010.

Fig. 1. Bucureștii în 1822 – album jubiliar Socec.

capitală mai supusă satului decât Bucureștiul."[1]

Desigur această imagine de târg este departe de cea pe care Bucureştiul dorea şi doreşte să o transmită.

Totuşi o răsturnare semnificativă a situației se produce la începutul anilor '70.

„Începând din 1971 s-a declanşat mica revoluție culturală în stil românesc".[2] România trece printr-o perioadă de naționalism frenetic: *„Românii au trecut şi ei printr-o febră asemănătoare, cunoscută sub numele de protocronism, teorie vizând scoaterea în evidență a priorităților românești în cele mai diverse domenii*".[3] Arhitectura nu face excepție, este perioada în care se studiază în cadrul Institutului de Arhitectură celebrele fațade cu „elemente româneşti". Tot în perioada anilor '70 (de fapt până în 1977) are loc campania de restaurări din centrul istoric, condusă de arhitectul Constantin Joja, adeptul reconstituirii „adevăratei fețe" a orașului, prin eliminarea fațadelor eclectice şi reconstituirea, de multe ori fără bază documentară, a unor fațade în stilul denumit arhitectură urbană. Cu merite incontestabile în descoperirea valorilor arhitecturii urbane, Joja o consideră o arhitectură pur românească (având drept elemente definitorii galeria, geamlâcul şi un tip de compoziție dominat de orizontale), negând orice influență a arhitecturii culte în acest domeniu, până la începutul secolului al XIX-lea.

În urma campaniei de restaurări (cu realizări remarcabile, printre care cea mai importantă este restaurarea Hanului Manuc) au rezultat şi o serie de fațade compuse de restauratori în stilul arhitecturii urbane. În această situație, păstrarea şi restaurarea puținelor exemple de arhitectură orăşenească rămase devine cu atât mai prețioasă. Două dintre acestea, amplasate pe şi în apropierea traseului căii Moşilor, sunt clădiri tipice aparținând unui program de arhitectură încă bine reprezentat în prima jumătate a secolului al XIX-lea – hanul cu prăvălii.

Dedicate locuirii temporare de către străinii veniți în oraş – în mare parte negustori – hanurile apăruseră în Bucureşti încă din secolul al XVI-lea.[4] Deşi unii autori (Trandafir Iliescu, Ion Paraschiv) le consideră un strămoş direct al hotelului, aceste hanuri aveau de fapt o funcțiune esențial comercială.

1 Karnooh 1994, p. 41.
2 Boia 2002, p. 122.
3 *Ibidem*, p. 124.
4 Mucenic 2004, p. 13.

Excerpt from ARA Reports 1, 2010.

Termenul defineşte o serie întreagă de construcţii dintre cele mai diverse. Hanurile bucureştene despre care vorbeşte George Potra, clasificându-le după proprietari în patru categorii (domneşti, mânăstireşti, boiereşti şi neguţătoreşti) erau clădiri diferind ca aspect şi, parţial, ca funcţiune.

Dintre acestea, primele mari hanuri situate în centrul comercial al oraşului, sunt adevărate cetăţi negustoreşti şi constituie, după Frederic Damé, una dintre trăsăturile caracteristice ale Bucureştiului de sfârşit de secol XVIII. *„Un des traits caractéristiques du Bucarest de il y a un peu plus de cent ans, était l`existence des hans, immenses constructions qui étaient à la fois des dépôts pour les marchandises venues de l`étranger et des auberges pour les voyageurs. Imaginez une vaste cour qu`entouraient des hautes et fortes murailles en brique percées d`une seule ouverture fermée par une porte blindée. Au dessus des caves profondes, des magasins voûtés, ouvrant sur la cour. Au premier étage des chambres dont les portes et les fenêtres donnaient sur une galerie ouverte a laquelle on accédait par deux grands escaliers couverts faisant face l`un à l`autre."* [5] Tot Damé clasifică hanurile în două categorii: hanuri de prim rang, cu biserică, şi hanuri de rangul doi, fără biserici, dar cu magazine la faţadă. A doua categorie constituie un tip arhitectural mai recent, rezultat iniţial din spargerea zidului exterior al vechilor hanuri, aşa cum reiese şi din descrierea lui Ionnescu Gion. *„Într-aceste ziduri acolo unde uliţa era mai vie sau cum ziceau betrânii neguţători bucuresceni: unde era „bătaia târgului" se aflau clădite prăvălii cu o uşea puternică de stejar, acoperită cu tablă de fier şi cu una sau două ferestre mici şi armate cu drugi groşi de fer. De multe ori ferestrele lipseau cu desăvârşire.*

De-asupra prăvăliei, zid înalt cu câte uă ferestruică abia vizibilă ca un ochiu de pod ... prăvălii de felul acestora erau multe în zidurile hanului, pe dinafară" .[6]

Grupate iniţial în zona dintre Curtea Domnească şi Uliţa Mare, hanurile bucureştene se înşiruie spre puncte din ce în ce mai excentrice de-a lungul a două trasee principale: Podul Mogoşoaiei şi Podul Târgului de Afară**.** Pe acesta din urmă, traseu al unui comerţ ţărănesc plin de vitalitate, se găseau; Hanul Bazaca – stradă comercială ce unea capătul Căii Moşilor cu strada Halelor; Hanul Patria la intersecţia străzilor Patria şi Sfântul Ioan Nou; Hanul Papazoglu la intersecţia cu strada Decebal; Hanul Neculescului aşezat vis-a-vis de biserica Răzvan aproape de intersecţia cu actuala stradă Calomfirescu, apoi hanurile Herişescu şi Hiler în aceeaşi zonă; Hanul Cernica la intersecţia cu strada Cernica - peste drum de biserica Sfinţilor; Hanul Mavromolu şi, în dreptul pieţei Obor, Hanul Piteşteanului.

Dintre toate aceste hanuri au supravieţuit până azi Hanul Patria şi Hanul Neculescului, două exemple de han cu o arhitectură tipică pentru începutul secolului al XIX-lea, cu faţade cu elemente neoclasice, cu proporţii şi mod de execuţie specifice unei arhitecturi vehiculate de meşteri bulgari sau macedoneni pe teritoriul ţărilor aflate sub suzeranitate turcească.[7] Reminiscenţe ale unui Bucureşti rural, clădirile acestor hanuri păstrează nealterat caracterul originar al Căii Moşilor. Datorită caracteristicilor stilistice ce perpetuează modele mult mai vechi decât data propriu-zisă a construirii, cele două clădiri au fost mult antedatate de cercetători. Stabilirea cu mai mare exactitate a datei construirii nu le diminuează în nici un fel valoarea arhitecturală şi dovedeşte persistenţa târzie a unui mod de a construi.

Hanul Patria, menţionat de Ulysse de Marsillac în 1877 ca Hotel Patria, cu 53 de camere, cafenea, restaurant şi biliard, se găsea în mahalaua Sfântul Ioan cel Nou ce se întindea *„din actuala stradă Patria la dreapta pe deasupra viei domnesci până spre Jicniţa"*.[8] În lipsa unor documente certe avem mai multe posibilităţi de datare a construcţiei.

Clădirea hanului a fost construită după primele decenii ale secolului al XIX-lea, fiindcă, după cum spune Ionnescu Gion, la sfârşitul secolului al XVIII-lea *„Puşcăria Domnească se înălţa dârză şi întunecoasă pe locul unde suie uliţa Rahtivanului azi strada Patria"*.[9]

Fiind cunoscut aproape de la început drept hotel, hanul nu figurează nici în exhaustiva lucrare

[5] Damé 1907, p. 56, 57.
[6] Ionnescu-Gion 1899, p. 477.
[7] Mucenic 1998.
[8] Ionnescu-Gion 1899, p. 478.
[9] *Ibidem*.

Excerpt from ARA Reports 1, 2010.

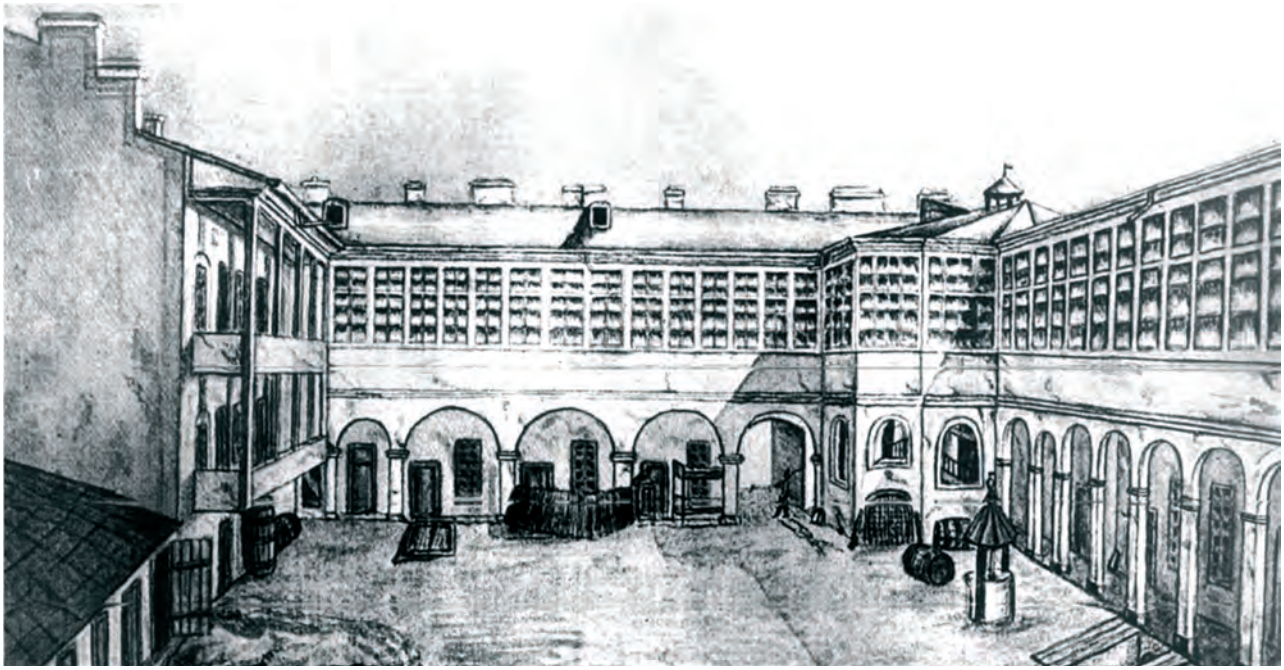

Fig. 2. Acuarela cunoscută drept *Cazarma Veche pe la 1855.*

Fig. 3. Curtea interioară a hanului Patria - zona scării.

Excerpt from ARA Reports 1, 2010.

a lui George Potra, „*Istoricul hanurilor bucureştene*".

Constantin Joja identifică, totuşi, hanul drept Cazarma Veche, acuarelată în 1856 (Fig. 2), susținând că arhitectura curții nu a suferit nici un fel de modificare, însă fațadele exterioare şi-au schimbat mult înfățişarea. Tradiția orală a fundației Elias susține şi ea această variantă.

Datarea cea mai recentă îi aparține arhitectului Dan Ionescu (în broşura „*Capitala Bucuresci 1847-1854*", editată de Art Historia în 2006) şi dă ca dată de începere a construirii hanului perioada 1835-1840 şi 1870 ca dată de încheiere a construcției edificate în etape.

Mai mult ca sigur greşită ca datare şi titulatură a locului, acuarela cunoscută drept *Cazarma Veche pe la 1855*, înfățişează cu certitudine curtea hanului Patria (Fig. 3), uşor de recunoscut după cele 5 arcade ale laturii dinspre str. Sf. Ion Nou, poziția gangului şi forma scării. Studiul planurilor şi hărților Bucureştiului duce însă la o datare mult mai târzie, datare confirmată şi de un document aflat în Arhivele Municipiului Bucureşti.

Clădirea de dimensiuni relativ mari şi formă inconfundabilă a hanului nu figurează în planul Borroczyn ante 1852, astfel este puțin probabil ca în '56 să fi fost deja Cazarma Veche şi în nici un caz *exemplarul cel mai curat de arhitectură românească din secolul al XVIII-lea.*[10] De asemenea, planul Borroczyn din 1846 (Fig. 4) întăreşte informațiile oferite de Ionnescu Gion. În caroul cu parcelele din spatele bisericii sf. Ion Nou, în poziția ocupată azi de hanul Patria figurează ca proprietar D. Ractivanu (în planul Borroczyn, elaborat după 1847 şi înainte de 1852 – Fig. 5 – pe lot figurează numele proprietarului cu ortografia Rahtivan) cu mai multe construcții aliniate la actuala stradă Patria. Putem deci afirma cu certitudine că, până în 1852 hanul nu era construit şi strada, după obiceiul care abia începuse să se schimbe după 1830, purta numele proprietarului mai de vază: *Uliția Rahtivanului*.

Arhitectura urbană românească e greu de datat şi se poate presupune mai degrabă că hanul este o construcție realizată după 1852, care vehiculează un vocabular formal mai vechi decât perioada construirii. În favoarea acestei datări vine şi *cererea din 28 August 1867 înregistrată la Primăria Comunei Bucureşti sub numărul 1417* (*Arhivele Municipiului Bucureşti*, Fondul P.M.B. Serviciul Tehnic dos. 6/1867)

Domnule Primar,

Având trebuință a face învelitoarea în patru furci fără pereți învelită în metal înăuntru hanului meu din strada Patria sub Sf. Gheorghe Vechi, Coloarea de Roşu Vă rog plecatu Domnule primaru a-mi elibera cuvenitulu biletu.

Plecăciune

Semnătura proprietarului este, din păcate, indescifrabilă. Putem presupune însă că 1867 este data încheierii construcției. În Planul Pappasoglu din 1875 (Fig.6), Hanul figurează ca o construcție în U, cu laturile de pe strada Patria, strada Sf. Ion Nou şi corpul de clădire cu două etaje ce ocupă parțial latura de sud. Este probabil că anexele cu etaj, situate pe laturile de est şi sud, au fost construite ulterior (Fig.7,8).

Hanul îşi schimbă proprietarul de mai multe ori, fiind cumpărat în 1876 de frații Elias de la un general (?) Protopopescu.[11] În 1878 noii proprietari solicită un bilet de permisiune pentru *a repara învelitoarea şi tencuiala zidului unde este stricată din proprietatea noastră Hotelu „Patria"*.[12] Clădirea apăruse deja sub noua denumire în ghidul din 1877 al lui Ulysse de Marsillac.

Fațadele exterioare ale hanului au o compoziție complexă cu marcarea colțului intrării (Fig.9) şi traveei principale prin goluri ample înconjurate de arce în plin cintru susținute de coloane angajate sau pilaştri, prezentând balcoane cu console fine şi feronerie delicată deasupra traveelor centrale. În curtea interioară a hanului Patria se regăsesc elementele caracteristice ale arhitecturii orăşeneşti: galeria deschisă la parter şi închisă cu geamlâc la etajul 1. Colțul intrării este accentuat de un foişor vitrat ce cuprinde casa scării. Data la care a fost construit nu-i ştirbeşte cu nimic calitatea de exemplar reprezentativ al arhitecturii urbane româneşti (Fig. 10).

Cu fațada principală spre calea Moşilor şi intrarea din strada Calomfirescu, Hanul Neculescului (Fig. 11)

[10] Joja 1981, p. 133.
[11] Informație neverificată documentar, furnizată de reprezentanții fundației Elias.
[12] Arhivele Municipiului București, fond P.M.B. Serviciul Tehnic dos. 6/1878.

Excerpt from ARA Reports 1, 2010.

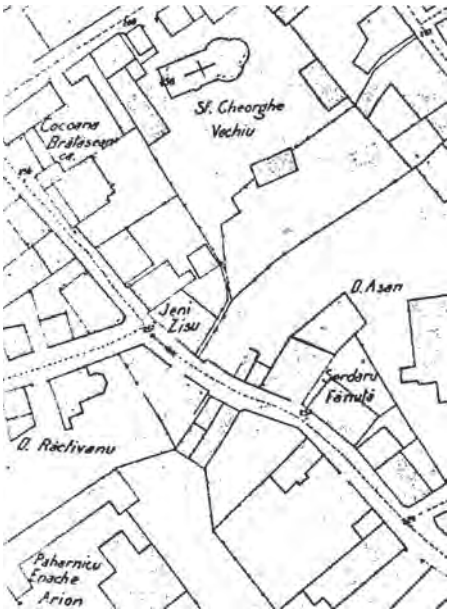

Fig. 4. Detaliu din Planul Borroczyn 1846.

Fig. 5. Detaliu din Planul Borroczyn 1847-ante 1852.

Fig. 6. Detaliu din Planul Papasoglu - Perspectiva Colorii de Roşu.

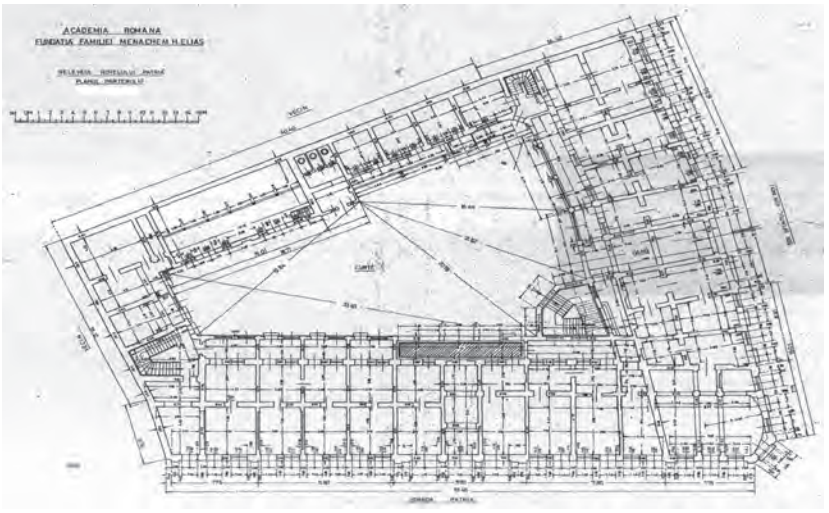

Fig. 7. Hanul Patria –releveul parterului-1933.

rezistă şi azi, într-o stare avansată de degradare, peste drum de biserica Răzvan. Aflat în mahalaua „*Carele cu peşte cele vechi*" peste drum de biserica Răzvan, terenul pe care se găseşte hanul „*era mare şi aparţinea părintelui sau bunicului - moşului - dascălului Şerban, apoi, prin vânzare şi părţi date de zestre, el s-a micşorat şi împărţit la diferite persoane. Este singura proprietate, poate, din Bucureşti de la care s-au păstrat toate documentele, circa 60, de vânzare-cumpărare, în decurs de peste 200 de ani (1650-1860), arătându-se în ele prin câte mâini au trecut anumite parcele, cu construcţiile respective, vândute sau cumpărate, precum şi sumele de bani ce s-au plătit*".[13] Alexandru Neculescu, logofăt de vistierie şi mai apoi clucer, intră în proprietatea hanului prin căsătoria cu unica fiică

[13] Potra 1985, p. 172-173.

Excerpt from ARA Reports 1, 2010.

a dascălului Şerban, protopsaltul. La moartea acestuia, fiul său Hristodor Neculescu intră în proprietatea jumătății de han, alcătuite din şapte prăvălii cu etaj deasupra şi camere în spate, cu anexe şi curte. În 1823, Hristodor Neculescu dă ca zestre hanul fiicei sale Mariţa, la căsătoria cu căminarul Mavrodoglu. Ultimul document referitor la han este cel prin care Mariţa, ramasă văduvă, vinde hanul lui Panait Nicolau în 1946.

Corespondența între descrierea din acte şi aspectul actual al clădirii, faptul că figurează cu formă identică în planurile Borroczyn din 1846 (Fig.12) şi cel elaborat ante 1852 (Fig.13), ne pot duce la datarea de secol XVIII. După 1846 are loc însă, în istoria Bucureştiului, un eveniment nefericit, cu impact major asupra arhitecturii zonei centrale: Focul cel Mare – despre care ştim că a distrus 12 biserici şi 13 mahalale, întinzându-se până în Târgul Cucului (aflat în zona din spatele Spitalului Colței). Este probabil ca incendiul să fi cuprins şi clădirea hanului.

Confirmarea acestei ipoteze rezultă din schița întocmită pe autorizația de construcție, din 1867, a caselor alăturate. Proprietarul locului de pe latura sudică a hanului cere *bilet pentru liberă lucrare* pentru *a clădi una pereche de case din nou pe locul meu ce lu am în Strada Moşilor vis-a-vis de Biserica Răsvan Culoarea Roşie*. În schița de pe verso figurează parțial casele alăturate, pe care se specifică *După incendiu*. În Relația ce însoțeşte schița se menționează: *Alinierea cu acea parte este stabilită prin construcțiile mari făcute după Incendiu*.[14] Hanul este deci reconstruit după 1847, probabil peste pivnițele boltite ale vechii clădiri, cu adăugarea corpului lateral la calcan poate înainte de 1895 (când se poate mai mult ghici decât identifica cert pe Planul Institutului Geografic al Armatei).

Fațada la stradă este ornamentată cu o frumoasă arcatură neoclasică (Fig.14), însă intervenții repetate în timp au transformat curtea interioară, galeria închisă ce înconjoară cele două laturi ale clădirii nemaipăstrând nimic din caracteristicile arhitecturale inițiale.

Cele două hanuri (Patria şi Neculescului) sunt realizate în limbajul tipic al arhitecturii civile de secol XVIII şi început de secol XIX, aşa cum o descrie Grigore Ionescu: „*o arhitectură specific locală, care chiar când este impunătoare are un caracter mai puțin distant: materialele folosite în construcție sunt mai puțin luxoase, tehnica lucrului e mai puțin savantă, iar stilul care o caracterizează este mai realist, mai impregnat de tradiții populare, mai pitoresc*".[15]

Valoarea celor două clădiri rezidă atât în elementele de inspirație populară, păstrate nealterate doar în curtea hanului Patria, cât şi în elementele neoclasice simplificate, cu o realizare evident meşteşugărească, ce pot fi considerate o modalitate tipică de realizare a fațadelor clădirilor publice, dinaintea introducerii stilurilor arhitectonice occidentale pe filieră cultă. Construirea lor la jumătatea secolului al XIX-lea nu le ştirbeşte cu nimic valoarea, dovedind persistența târzie a unor tipologii tradiționale.

Bibliografie

Boia 2002 = Boia L., *România Țara de frontieră a Europei*, București, 2002.

Damé 1907 = Damé Fr., *Bucarest en 1906*, București, 1907.

Ionescu 1982 = Ionescu Gr., *Ahitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, București,1982.

Ionnescu-Gion 1899 = Ionnescu-Gion Gh. I., *Istoria Bucurescilor*, București, 1899.

Joja 1981 = Joja C., *Sensuri şi valori regăsite*, București, 1981.

Karnooh 1994 = Karnooh C., *Românii – tipologie și mentalități*, București, 1994.

Mucenic 1997 = Mucenic C., *București, un veac de arhitectură civilă – secolul XIX,* București, 1997.

Mucenic 2004 = Mucenic C., *Străzi, piețe, case din vechiul București*, București, 2004.

Potra 1985= Potra G., *Istoricul hanurilor bucureștene*, București, 1985.

[14] Arhivele Municipiului București, fond P.M.B. Serviciul Tehnic dos.6/1867, cerere nr. 1217 28 iulie 1867.
[15] Ionescu 1982.

Excerpt from ARA Reports 1, 2010.

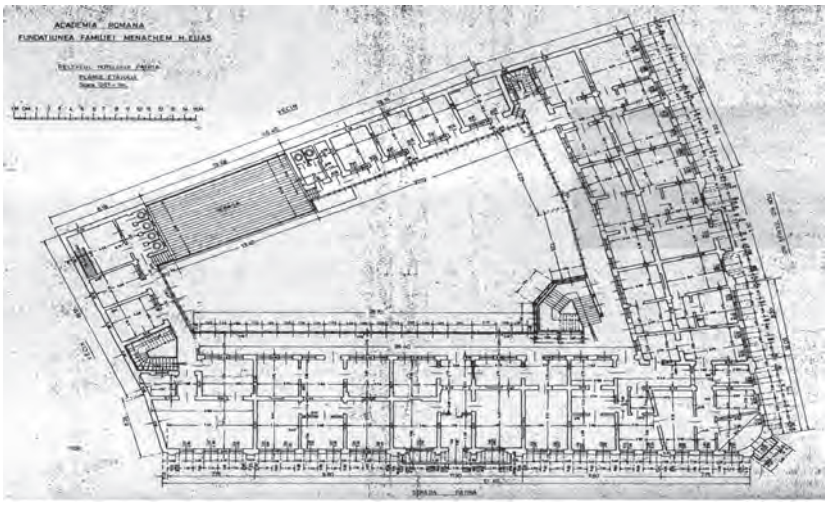

Fig. 8. Hanul Patria – releveul etajului -1933.

Fig. 9. Hanul Patria – traveea intrării.

Fig. 10. Hanul Patria în 2003.

Fig. 11. Hanul Neculesculuí – fațada principală.

Fig. 13. Detaliu din planul Borroczyn 1852.

Fig. 14. Hanul Neculesculuí – detaliu de travee.

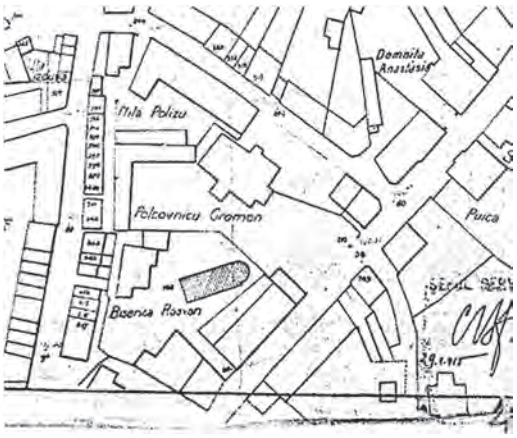

Fig. 12. Detaliu din Planul Borroczyn 1846.

Excerpt from ARA Reports 1, 2010.